



TÁRSASÁG A
SZABADSÁGJOGOKÉRT

**A Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) álláspontja
a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak,
vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló
2011. évi CCVI. törvény
módosításáról szóló 2018. évi CXXXII. törvényről**

2019. április 1.

Összefoglaló

Az Országgyűlés 2018. december 12-én fogadta el a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény módosításáról szóló 2018. évi CXXXII. törvényt (a továbbiakban: Ehtv.). A TASZ hiába [figyelmeztette](#) már a törvényjavaslat benyújtása után a képviselőket, hogy azt nem szabad megszavazniuk, **az egyháztörvény-módosítás 2019. április 15-én hatályba lép.** Az alábbi elemzés a sokadjára átszabott egyháztörvénnyel szembeni részletes alapjogi és alkotmányjogi kifogásokat tartalmazza.

A TASZ szerint az alábbiak miatt az Ehtv. továbbra is jogsértő:

- A törvény nem felszámolja, hanem fenntartja, illetve megszorítja a kivételezett egyházi státuszok körét. Ennek eredményeként a vallási közösségek megkülönböztetése nem szűnik meg, és nem is enyhül.
- Az egyháztörvény továbbra sem biztosítja az egyházak jogegyenlőségét. Az alacsonyabb és a magasabb rendű egyházak között a közös vallásos meggyőződéstől idegen szempontok - történelmi múlt, társadalmi beágyazottság - alapján tesz különbséget.
- A törvény csak részben tesz eleget annak a jogállami elvárásnak, hogy az egyházi státuszról független bíróság döntsön, mert a legkedvezőbb egyházi státuszról az eddigeknél is átpolitizáltabb eljárás keretében születik végső soron kormányzati döntés.
- A magyar állam nem azt tekinti vallásnak, amit a hívők annak tartanak, hanem amit az állam annak tart, és ha nem tartja annak, megtagadhatja a nyilvántartásba vételét vagy megszüntetheti.
- A hitélet állami támogatására szolgáló átfogó megállapodások megkötését a törvény olyan nem-transzparens és meghatározatlan feltételektől teszi függővé, amelyek alapján az állam minden normatív kötöttségtől mentesen, önkényesen válogathatja meg, mely egyházak hitéletét támogatja, és melyekét nem. A feltételek meghatározatlansága a közcélú egyházi tevékenységek állami támogatásának pártatlanságát is megkérdőjelezi.
- Régi adósságot törleszt a jogalkotó azzal, hogy minden egyházat feljogosít az személyi jövedelemadó egyházi 1%-nak gyűjtésére, de továbbra is indokolhatatlan különbségeket tesz az egyházak között a hitéleti tevékenység állami támogatása tekintetében.
- Az egyháztörvény érdemben nem orvosolja a korábban státuszuktól megfosztott egyházak helyzetét, mert olyan választás elé állítja őket, amelyben irracionális lenne magasabb egyházi státusz választása.

I. Előzmény és kontextus

Az Ehtv. 2012 óta alapjaiban rendezte újra az egyházak jogi helyzetét, valamint az állam és az egyházak kapcsolatát. Nem sokkal a törvény 2011-es botrányos elfogadása után a törvényt az Alkotmánybíróság (a továbbiakban: AB) megvizsgálta, és lényeges elemeit 2013 elején alkotmányellenesnek ítélte [6/2013. (III. 1.) AB határozat]. A kormányzat azonban elszabotálta az alkotmányellenesség orvoslását és inkább az Alaptörvénybe illesztette a korábban Alaptörvény-ellenesnek talált normát [Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása - (2013. március 25.), és Magyarország Alaptörvényének ötödik módosítása - (2013. szeptember 26.)]. A 2013-ban módosított Ehtv.-t azután az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) is megvizsgálta, és megállapította, hogy az sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményében biztosított lelkiismereti és egyesülési szabadságot (Magyar Keresztény Mennonita Egyház és Mások kontra Magyarország, 2014. április 8.). Emiatt 2016-ban az EJEB egyes egyházaknak összesen 176 millió forintos kártérítést is megítélt. De az AB is vizsgálta már az egyházszabályozás további vonatkozásait is - az elismerési feltételeket, az elismerési eljárást, az egyházi 1% gyűjtésére való jogosultságot -, és határidők tűzésével kötelezte a jogalkotót alkotmányos szabályozás kialakításására. A bíróság által megállapított jogsértésekre azonban a kormányzat 2018 végéig nem reagált.

Valóban égető szükség volt tehát a jogsértő Ehtv. módosítására: az állam semlegességét, az állam és az egyház elválasztását, valamint az egyházak jogegyenlőségét valóban tiszteletben tartó módosításra volt szükség. Ráadásul a bírósági ítéletekből az következik, hogy az Alaptörvény is módosításra szorul. Arra ugyanis 2013 óta az Alaptörvény ad felhatalmazást az Országgyűlésnek, hogy bevett egyházi státuszt és ezzel széleskörű előjogokat biztosítson egyes vallási közösségeknek [VII. cikk (4) bekezdés].

Az Ehtv. 2019 áprilisában hatályba lépő módosítása az indokolás szerint végre *“megteremti az összhangot az Alaptörvény ötödik módosításával, és lezárja azokat a nyitott szabályozási kérdéseket, amelyek a jelenleg hatályos szabályozás kapcsán hazai - Alkotmánybíróság (a továbbiakban: AB) - és nemzetközi - Velencei Bizottság, Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) - fórumokon felmerültek”*. **A TASZ szerint a bíróságok által megállapított jogsértéseket az új törvény nem orvosolja, hanem egy olyan egyházszabályozást vezet be, amelynek egyes elemei még az eddigieknél is súlyosabb mértékben csorbítják a polgárok egyenlő lelkiismereti és vallásszabadságát, a vallási közösségek jogegyenlőségét és az állam világnézeti semlegességét.**

II. Részletes elemzés

1. Kettő helyett négy egyházi státusz

A jogalkotó megváltoztatja az eddigi kétszintű rendszert, mely szerint a vallási közösségek vagy vallási tevékenységet végző szervezetként (egyesületként) vagy bevett egyházként (egyházi jogi személyként) működhetnek. Az Ehtv. módosítása két további jogállást vezet be az egyházak számára: a jogi személyiséggel rendelkező vallási közösség lehet **vallási egyesület, nyilvántartásba vett egyház, bejegyzett egyház és bevett egyház** (7. §).

Az egyháztörvény tehát abból indul ki, hogy az azonos hitelveket valló emberek vallásgyakorlási célú tevékenységének elsődleges szervezeti kerete, az egyház, főszabály szerint az egyesületi törvény alapján működik [7. § (3) bekezdés, 9/A. §], és csak a vallásszabadság jogához igazodó szükséges előjogok illetik meg: tagjai vallási meggyőződésének megfelelően szabadon állapíthatja meg vallási és ezen alapuló egyéb közcélú tevékenysége kereteit, szabályait, szervezeti formáját és elnevezését (7/A. §); eltérően határozhatja meg a tagsági jogviszonyt, az ügyintézésre és képviselőre, valamint a belső döntéshozatalra jogosult személyek körét és feladatát (9/B. §); a vallásos szertartást hivatásszerűen végző tag a hitéleti szolgálata során tudomására jutott és személyiségi jogot érintő információkat nem köteles állami hatóságok tudomására hozni, és az ilyen személy fokozott szabálysértési és büntetőjogi védelemben részesül (12/A. §).

A törvény azonban fenntartja az **egyházi jogi személy** *sui generis* és sokkal inkább privilegizált kategóriáját is. A bevett egyházak mellett ezt a jogállást csak a nyilvántartásba vett, a bejegyzett, és a bevett egyházak, illetve ezek belső egyházi jogi személyei élvezik, a vallási egyesületek nem (10. §). Az egyházi jogi személy **a vallási egyesületeket megillető kivételeken túl**:

- eltérően határozhatja meg a szervezetére, törvényes működésének biztosítékaira, átalakulására (egyesülésére, szétválására, megszűnésére), és a belső egyházi jogi személy létesítésére vonatkozó szabályait (11/A. §),
- egyházi szolgálat teljesítésére sajátos egyházi szolgálati viszonyban foglalkoztathat természetes személyeket (12. §),
- a közcélú tevékenység ellátása érdekében foglalkoztatott munkavállalók jogviszonya a közalkalmazotti jogviszonyhoz igazodik (21. §),
- tábortelki, valamint börtön- és kórházlelki szolgálatot végezhet (22. §),
- a hitélethez kapcsolódó személyes adatokat belső szabályai szerint kezelheti (23. §),
- jogosult gazdasági-vállalkozási tevékenységet folytatni (23/A. §), és a bevett egyház esetében nem minősül gazdasági-vállalkozási tevékenységnek a sportintézmény működtetése, és az államtól átvett iskolák esetében a tankönyv-kiadás (23/A. §).

Mindezekon felett pedig **csak az egyházi jogi személyeket illetik meg** az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről szóló 1997. évi CXXIV. törvényben meghatározott **költségvetési támogatások** (1. §).

Az eddigi szabályozás szerinti megkülönböztetést a vallási tevékenységet végző szervezet és a bevett egyház között a törvény tehát nem felszámolja, hanem fenntartja, illetve megszorítja a kivételezett egyházi státuszok körét. Ennek eredményeként a vallási közösségek státuszának megkülönböztetése nem szűnik meg, és nem is enyhül.

2. Indokolatlan különbségtétel az egyházak között

Vallási egyesület tehát az általános alapítási szabályok szerint alapítható, viszont ahhoz, hogy magasabb státuszba kerüljön, egyházi jogi személy legyen, **meghatározott működési időt és társadalmi támogatottságot kell igazolnia**. Ahhoz, hogy egy vallási közösség nyilvántartásba vett egyház legyen, 5 éves egyesületi működést és 3 éven át átlagosan 1000 magánszemély személyi jövedelemadójának egyházi 1%-os felajánlását, ahhoz pedig, hogy bejegyzett egyház legyen, 20 éves egyesületi vagy 15 éves nyilvántartásba vett egyházi működést és 5 éven át átlagosan 4000 magánszemély személyi jövedelemadójának egyházi 1%-os felajánlását kell igazolnia (9/D-9/F. §).

Az új szabályok indokolása szerint a működési idő és az 1%-os szja-felajánlások releváns fokmérői a társadalmi támogatottságnak. Ez igaz. Arról az alapvető kérdéstről azonban hallgat az indoklás, hogy a társadalmi támogatottság miatt igazolja azt, hogy egy vallási közösség másik jogi státuszba kerüljön? **A vallásszabadság és az egyenlő bánásmódhoz való jog** alapvető jogok, amelyek élvezete **nem "támogatottság" vagy érdem alapján jár** az emberek vallási közösségeinek. A társadalmi támogatottság - más indokokhoz hasonlóan - csak azt a döntést igazolhatja, hogy az állam mely egyházzal működjön együtt közcélok érdekében.

Az egyháztörvény tehát továbbra sem biztosítja az egyházak jogegyenlőségét. Az alacsonyabb és a magasabb rendű egyházak között a közös vallásos meggyőződéstől idegen szempontok - történelmi múlt, társadalmi beágyazottság - alapján tesz különbséget.

3. Nyilvántartásba vétel

A vallási egyesületek, nyilvántartásba vett egyházak és bejegyzett egyházak nyilvántartásba vételére a továbbiakban bíróságnak lesz hatásköre, és a Fővárosi Törvényszéknek kizárólagos illetékessége. Fontos előrelépés, hogy **az egyházi jogállásról szóló döntést bíróság fogja meghozni**, kizárólag a törvényi feltételek fennállásának vizsgálata alapján. Az eddigi szabályozással kapcsolatban az egyik legfontosabb kritika volt, hogy a - politikai értelemben független - bíróság helyett a parlamentet - egy politikailag meghatározott hatalmi ágat - hatalmazta fel arra, hogy az egyházi státuszról szóló döntést meghozza.

Ugyanakkor a legmagasabb és leginkább privilegizált **bevett egyházi státusz elnyerése továbbra is önkényes politikai folyamatok és döntés eredménye** marad.

- A bevett egyházi státusznak semmilyen **normatív feltétele nincs**, még működési idő vagy társadalmi támogatottság sem, csak az aktuális kormányzati akarat: *"A bevett egyház az olyan bejegyzett egyház, amellyel az állam a közösségi célok érdekében történő együttműködésről átfogó megállapodást kötött."* [9/G. § (1) bekezdés]
- Mivel a bevett egyházi státusznak nincs normatív feltétele, az ilyen státuszra való aspirálás, az átfogó megállapodás tartalmáról és feltételiről szóló **döntéshozatal és eljárás nem-nyilvános**, színpalak mögött zajló folyamat. A törvény mindössze ennyit ír: *"Az átfogó megállapodás megkötése, illetve annak módosítása során az állam nevében az egyházakkal való kapcsolattartás koordinációjáért felelős miniszter jár el."* [9/G. § (1) bekezdés]
- Az átfogó megállapodást törvényben kell kihirdetni, és a megállapodásban részes bejegyzett egyház csak e kihirdető törvény, valamint az egyháztörvény bevett egyházak felsorolását tartalmazó melléklete módosításának hatályba lépésétől

minősül bevett egyháznak. Tehát **a bevett egyházi státuszról szóló közjogi döntést formálisan továbbra is a parlament hozza meg.** [9/G. § (3) bekezdés].

- A bevett egyházi státuszról (az átfogó megállapodás megkötéséről) a jövőben már a törvény szerint is csak formálisan döntene a parlament, mert **az érdemi döntés a kormányzat kezébe kerül:** “Az átfogó megállapodásból eredő jogok és kötelezettségek [...] az átfogó megállapodás hatályba lépésének időpontjától megilletik, illetve terhelik a bejegyzett egyházat”, függetlenül a megállapodás törvénybe iktatásának, az Ehtv. melléklete módosításának, és ezek kihirdetésének idejétől [9/G. § (3) bekezdés]

[Megjegyezzük, hogy a bevett egyházi státuszról való parlamenti döntéssel kapcsolatban a jövőben már nem fog rendelkezésre állni az a speciális alkotmánybíróági eljárás sem, amivel eddig is csak a bevett egyházzá nyilvánítás parlamenti szakaszának törvényességét lehetett megkérdőjelezni, de a döntés tartalmát nem. Bár a jogalkotó az Alkotmánybíróaságról szóló 2011. évi CLI. törvényből még nem törölte a vonatkozó szabályt (33/A. §), annak szövegezéséből egyértelmű, hogy ez a korlátozott jogorvoslati út már nem értelmezhető az egyháztörvény megváltozott anyagi szabályaival kapcsolatban.]

A módosított Ehtv. tehát csak részben tesz eleget annak a jogállami elvárásnak, hogy az egyházi státuszról független bíróság döntsön, mert a legkedvezőbb egyházi státuszról az eddigeknél is átpolitizáltabb eljárás keretében születik végső soron kormányzati döntés.

4. Vallási tevékenység kirekesztő meghatározása

A törvény továbbra sem biztosítja minden ember egyenlő lelkiismereti és vallásszabadságának érvényesülését, mert fenntartja a vallási tevékenység kirekesztő meghatározását. A 7/A. § (2) bekezdése szerint a vallási közösség “*olyan világnézethez kapcsolódó tevékenységet folytat, amely természetfelettire irányul, rendszerbe foglalt hitelvekkel rendelkezik, tanai a valóság egészére vonatkoznak, valamint sajátos magatartáskövetelményekkel az emberi személyiség egészét átfogja.*” A vallási egyesületek, a nyilvántartásba vett és a bejegyzett egyházak nyilvántartásba vétele során pedig a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a világnézet a természetfelettire irányul-e, és vizsgálnia kell a hitelveket, a magatartáskövetelményeket (13/A. § és 14. §). A nyilvántartásba vétel feltételeinek igazolására szolgáló dokumentumok tartalmát a kormány rendeletben határozhatja meg (31. §), az ügyész keresete nyomán pedig a bíróságnak kötelezően meg kell szüntetnie azt a vallási közösséget, amelynek nyilvántartásba vételét meg kellett volna tagadnia (26. §).

A magyar állam - parlament, bíróság, ügyész, kormány - tehát nem azt tekinti vallásnak, amit a hívők annak tartanak, hanem amit az állam annak tart. Ha pl. a hitelvek nincsenek rendszerbe foglalva, vagy nem tartalmazznak sajátos (?) magatartáskövetelményeket, akkor nem tartja annak, és bármikor megtagadhatja a nyilvántartásba vételét, vagy megszüntetheti.

5. Hitélet támogatása

A törvény nemcsak azt teszi lehetővé, hogy az állam a közjó előmozdításában, közcélok érdekében működjön együtt az egyházakkal, hanem azt is, hogy a hitélet támogatására is kiterjedő "átfogó megállapodást" kössön velük (9. §).

A hitélet támogatása önmagában is **sérti az állam semlegességének elvét és világnézeti alapon diszkriminálja az állampolgárokat**, de a törvényben szereplő felhatalmazás még **az egyházak közötti diszkriminációt is megengedi**. A hitéleti támogatás feltételeit illetően, a szervezettség, a társadalmi elfogadottság, a történelmi és társadalmi szerep és a tapasztalat lehetnek szempontjai egy közcélú tevékenység támogatásának, de a hitélet őszintesége - támogatásra méltósága - szempontjából irrelevánsak. A megállapodások tartalmát is diszkriminatív szabályok "rendezik": a nyilvántartásba vett és bejegyzett egyházakkal kötött megállapodások adókedvezményekre is kiterjedhetnek [9/D. § (5) bekezdés, 9/F. § (1) bekezdés], a bevett egyházzal kötött megállapodás pedig azon felül még költségvetési támogatásra is kiterjed [9/G. § (4) bekezdés]. De a közcélú egyházi tevékenységek diszkriminatív költségvetési támogatásának is megágyaz a törvény (19. §).

Az államnak az egyházakkal köthető megállapodásaira vonatkozó szabályok egyébként is több kérdést vetnek fel, mint amennyit megválaszolnak. A törvény minden egyházi státusszal kapcsolatban külön szabályozza a megköthető megállapodások tartalmát, időtartamát és meghosszabbításuk feltételeit. Vallási egyesülettel legfeljebb öt, nyilvántartásba vett egyházzal legfeljebb tíz, bejegyzett egyházzal legfeljebb tizenöt évre [9/C. § (1) bekezdés, 9/D. § (5) bekezdés, 9/F. § (1) bekezdés] köthet megállapodást az állam, és ezek a megállapodások az eredeti időtartamnak megfelelően többször is meghosszabbíthatók. Csak a bevett egyházzal kötött átfogó megállapodás határozatlan idejű [9. § (2) bekezdés, 9/G. § (1) bekezdés]. E szabályok azonban nyilvánvalóan nem definitívek az egyes egyházi státuszok vonatkozásában: semmi akadályja annak, hogy az állam egy vallási egyesülettel eredetileg öt évre kötött, de folyamatosan meghosszabítgatott megállapodást tartson fenn, míg egy bejegyzett egyházzal csak egy egyszeri, rövid lejáratú megállapodást kössön. Így viszont nem világos, **mi az indoka annak, hogy más-más típusú megállapodást kell az államnak kötnie a különböző státuszban lévő egyházakkal?**

Továbbá, elsőre úgy tűnik, hogy az állam kétféle megállapodást köthet: egyet a közcélú tevékenységek ellátására, egy másikat pedig - ez lenne az átfogó megállapodás - a hitélet támogatására is kiterjedően, és mindkettőt kötheti bármelyik jogi személyiséggel rendelkező egyházzal (9. §). Ehhez képest a törvény minden státusz és az ahhoz tartozó megállapodás kapcsán külön rögzíti, hogy az a hitéleti tevékenység támogatására is kiterjedhet (9/C. §, 9/D. §, 9/F. §), a bevett egyházi státuszt pedig az átfogó megállapodás megkötése eredményezi (9/G. §). Ismét felmerül a kérdés: **mi értelme akkor a közcélú és a hitéleti célú együttműködések külön szabályozni?**

A hitélet állami támogatására szolgáló átfogó megállapodások megkötését a törvény így olyan nem-transzparens és meghatározatlan feltételektől teszi függővé, amelyek alapján az állam minden normatív kötöttségtől mentesen, önkényesen válogathatja meg, mely egyházak hitéletét támogatja, és melyekét nem. A feltételek meghatározatlansága a közcélú egyházi tevékenységek állami támogatásának pártatlanságát is megkérdőjelezi.

6. SZJA egyházi 1%-a

A törvény végre a vallási egyesületeket is feljogosítja a magánszemélyek által befizetett személyi jövedelemadó külön törvény szerint felajánlott és meghatározott részére, az ún. "egyházi 1%" gyűjtésére [9/C. § (2) bekezdés]. Ennek elmaradása indokolhatatlan lett volna, hiszen az EJEB és az AB több ítéletben is kifogásolta az eddigi diszkriminatív szabályozást, és az AB jogalkotási kötelezettséget is előírt (lásd alább a III. részben).

Csak hogy **a diszkriminációt az új szabályozás sem nélkülözi**. Az összegyűjtött egyházi 1%-ot ugyanis az állam - ugyancsak vitatható indokok alapján - ki is egészíti a költségvetésből (az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről szóló 1997. évi CXXIV. törvény, 4. §), ám ezt **a költségvetési kiegészítést a törvény csak a bejegyzett és a bevett egyházak számára biztosítja** [9/F. § (2) bekezdés, 9/G. § (5) bekezdés], a vallási egyesületeknek és a nyilvántartásba vett egyházaknak nem [9/C. § (2) bekezdés, 9/D. § (4) bekezdés]. (Megjegyezzük, hogy az egyházfinanszírozási törvény személyi hatálya az egyházi jogi személyekre terjed ki, amely kategóriába az Ehtv. alapján a nyilvántartásba vett egyházak is beletartoznak.)

Az szja egyházi 1%-nak a gyűjtése azonban eddig sem csak a törvényi felhatalmazás hiányán múlt, hanem az adószabályok változatlanságán is. Mivel a jogalkotó az egyháztörvénnyel párhuzamosan nem módosította a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény 4/A. §-át, mely szerint csak a bevett egyház lehet kedvezményezettje a magánszemélyek egyházi 1%-ról szóló rendelkezéseinek, 2019-ben is - és **mindaddig, amíg az adószabályok nem változnak - csak a bevett egyházak gyűjthetik az szja egyházi 1%-át**. (Nem mellékes az sem, hogy e törvény 1. § (7) bekezdése szerint az adóhatóság a bevett egyház javára szóló rendelkező nyilatkozatot az újabb kedvezményezett megjelöléséig vagy a rendelkező nyilatkozat visszavonására irányuló nyilatkozat benyújtásáig veszi figyelembe, így ha ismét meg is nyílna a lehetőség a nem bevett egyházak előtt, azok akkor sem a bevett egyházakkal egyenlő esélyekkel pályázhatnának az egyházi 1%-ra.)

Míg tehát régi adósságot törleszt a jogalkotó azzal, hogy minden jogi személyiséggel rendelkező egyházat feljogosít arra, hogy az szja egyházi 1%-ról való rendelkezés kedvezményezettje legyen, addig az új szabályozás továbbra is indokolhatatlan különbségeket tesz és tart fenn a vallási egyesületek és az egyházi jogi személyek között a hitéleti tevékenység állami támogatása tekintetében.

7. Korábbi státuszvesztés orvoslása

A törvény rendezné azoknak az egyházaknak a helyzetét, amelyek 2012-ben elveszítették egyházi státuszukat, a jogalkotói indokolás szerint azzal az igénnyel, hogy *“az AB és az EJEB által támasztott követelményeknek megfelelően orvosolja a korábbi szabályozásból adódó státuszvesztések következményeit.”*

A 2012-ben státuszuktól megfosztott egyházak - amennyiben még működnek - a törvény szerint alapesetben a vallási egyesület státuszába kerülnének (33/A. §). Működési idejük alapján - amibe beleszámít a 2012 óta eltelt idő is [35. § (6) bekezdés és 36. § (6) bekezdés] - ugyan jelentkezhetnének a magasabb státuszokba is (öt-, illetve húszéves működés esetén a nyilvántartásba vett, illetve bejegyzett egyházi státuszba), de mivel a nem bevett vallási közösségek eddig nem voltak jogosultak az szja egyházi 1%-ának gyűjtésére, egyelőre nem tudnak három év átlagában ezer, illetve öt év átlagában négyezer felajánlást felmutatni. Arra az esetre tehát, **ha egy vallási tevékenységet végző szervezet az eddigi tényleges működése ideje alapján** igényelné magának a nyilvántartásba vett vagy bejegyzett egyházi jogállás bejegyzését - és **nem akar egyesületi státuszban maradni még legalább három, illetve öt évig - , akkor** a törvény szerint **ezer, illetve tízezer fős tagságot kell felmutatnia és le kell mondenia minden jövőbeni, nem magánszemélyektől származó támogatás lehetőségéről** [9/D. § (2) bekezdés és 9/E. § (3) bekezdés]. Ilyen lemondó nyilatkozat után a nyilvántartásba vett vagy bejegyzett egyház csak úgy vehet igénybe *“az államháztartás alrendszeréből, európai uniós forrásokból vagy nemzetközi megállapodás alapján finanszírozott programokból, pályázati úton vagy pályázati rendszeren kívül, egyedi döntés alapján támogatást”*, ha ezt a tényt a bíróságon bejelenti, és vagy visszafizeti a támogatás összegét, vagy teljesíti az szja egyházi 1%-nak gyűjtésére vonatkozó feltételt, vagy kéri az alacsonyabb egyházi státuszba való *“lefokozását”*. Ellenkező esetben az ügyész pert indít a megszüntetés iránt. [14/A. §].

Nem világos, hogy a társadalmi támogatottság mérése kapcsán (az szja egyházi 1%-nak gyűjtése) miféle átváltási kulcs alapján pótolja vagy helyettesíti a három év átlagában ezer, illetve öt év átlagában négyezer felajánlást az ezer, illetve tízezer fős tagság. Még nagyobb kérdés, hogy mivel a magasabb egyházi kategóriákhoz tartozó előnyök relatívak, egyáltalán van-e értelme azokat a súlyos követelményeket teljesíteni, amelyeket a törvény a jogfosztás - részleges - reparációjának feltételül szab. **A határozatlan időre szóló lemondó nyilatkozat egyetlen értelme az, hogy a szóban forgó egyház kizárólag hitéleti tevékenységet végezzen, és ha eddig végzett is közcélú tevékenységet, akkor a továbbiakban azt ne tegye.** (Nehéz másra gondolni, mint arra, hogy ezt a szabályt a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösségre, és vezetőjére, Iványi Gáborra tekintettel helyezte el a jogalkotó a törvényben, úgyhogy nevezhetjük *“lex MET”*-nek vagy *“lex Iványi”*-nak is).

Az egyháztörvény tehát érdemben nem orvosolja a korábban státuszuktól megfosztott egyházak helyzetét, mert olyan választás elé állítja őket, amelyben irracionális lenne magasabb egyházi státusz választása.

III. A megállapított jogsértésekre adott jogalkotói válasz

1. Az Emberi Jogok Európai Bírósága által megállapított jogsértések és az azokra adott jogalkotói válaszok

Az EJEB a Magyar Keresztény Mennonita Egyház és Mások kontra Magyarország ügyben (2014. április 8.) megállapította, hogy az Ehtv. sérti az Egyezmény 9. cikkében biztosított vallásszabadság fényében olvasva a 11. cikkben biztosított egyesülési jogot. A jogsértést az okozza, hogy *“kevésbé szigorú eszközök alkalmazása helyett a kérelmezők egyház státuszának teljes megszüntetésével, a politikától befolyásolt bejegyzési eljárás kialakításával, amelynek az indokoltsága egyébként is megkérdőjelezhető, és végül azzal, hogy a kérelmezőket nem csak az együttműködés terén, hanem a hittel kapcsolatos tevékenységekhez kapcsolódó előnyök terén is megkülönböztetik a bevett egyházaktól, a hatóságok figyelmen kívül hagyták a kérelmező közösségekkel szemben fennálló semlegesség követelményét. Ezek az elemek együttesen lehetővé teszik a Bíróságnak, hogy megállapítsa, hogy a megtámadott eszközök mögött nem áll súlyos társadalmi szükség.”*

A jogsértő állapot az ítélet óta fennáll, és az Ejt. a jövőben sem szünteti meg a jogsértést, nem számolja fel a jogsértő szabályozás egyes elemeit.

- *Az egyházi státusztól való teljes megfosztás kevésbé szigorú intézkedések igénybevétele helyett.*

Azoknak a vallási közösségeknek, amelyek eddig nem bevett egyházak voltak, az Ejt. a jövőben sem nyújt többet, mint eddig: a vallási egyesület státuszát. Az új szabályok hatályba lépésével a 2012-ben jogfosztott egyházak csak irreális feltételek teljesítése esetén léphetnének azonnal a nyilvántartásba vett vagy a bejegyzett egyház magasabb kategóriájába, ellenkező esetben pedig ugyanúgy egyesületként kell működniük legalább három évig, mint bármely újonnan alapított vallási közösségnek.

- *Egy megkérdőjelezhető indokoltságú, politikailag befolyásolt bejegyzési eljárás kialakítása.*

A legkiterjedtebb előjogokkal felruházott és felruházható bevett egyház elismerése továbbra is parlamenti hatáskör, az elismerési eljárás szabályozása pedig inkább visszalépés még az eddigihez képest is. Így a vallási egyesület, nyilvántartásba vett és bejegyzett egyház nyilvántartásba vételének bírósági hatáskörbe utalását sem lehet a törvény javára írni.

- *A bevett és nem bevett egyházak eltérő bánásmódban részesítése nemcsak az állammal való együttműködés, hanem a hitélet támogatását illetően is.*

Az új szabályozás nem felszámolja, hanem kiterelbéliyesíti az eltérő bánásmód lehetőségeit. A törvény megengedi önkényesen kiválasztható egyházak hitéletének állami támogatását, és a közcélú együttműködés kereteinek az egyházak közötti és az egyházak és nem-egyházi szervezetek közötti diszkriminatív kialakítását. Az szja egyházi 1%-nak gyűjtését ugyan az egyháztörvény már a vallási egyesületek számára is lehetővé teszi, de az új szabályozás életbe lépésének évében (2019-es adóév) ez a lehetőség még nem áll a rendelkezésükre, és nem is fog rendelkezésre állni mindaddig, amíg az adójogszabályokat is megfelelően nem módosítja a jogalkotó.

2. Az Alkotmánybíróság által megállapított jogsértések és az azokra adott jogalkotói válaszok

Az Alkotmánybíróság többször is foglalkozott az egyháztörvénnyel. A 6/2013. (III. 1.) AB határozatban a bíróság az egyházak Országgyűlés általi elismerését alaptörvény-ellenesnek ítélte. Az AB azt az alkotmányos követelményt is megfogalmazta, hogy *“az állam a vallási csoportok önálló működését lehetővé tevő sajátos egyházi jogállás, valamint az egyházak számára hozzáférhető további jogosultságok megszerzését a vallásszabadsághoz való joghoz, illetve az adott jogosultsághoz igazodó, tárgyilagos és ésszerű feltételek alapján, az Alaptörvény XXIV., illetve XXVIII. cikkének megfelelően, tisztességes eljárásban, jogorvoslati lehetőség mellett biztosítsa.”* Az AB megerősítette azt az elvet is, hogy az állam és az egyházak elválasztásából következően *“az államnak a vallási és a lelkiismereti meggyőződésre tartozó más kérdésekben semlegesnek kell lennie”* [4/1993. (II. 12.) AB határozat].

A 23/2015. (VII. 7.) AB határozatában a bíróság a bevett egyházként történő elismerés feltételeit vizsgálta. Az AB az EJEB ítéletére is hivatkozva megállapította, hogy a legalább 100 éves nemzetközi vagy 20 éves magyarországi, szervezett formában történő működés követelménye, valamint a taglétszám előírása nemzetközi szerződésbe ütközik, ezért felhívta az Országgyűlést, hogy 2015. október 15-ig hozza meg a szükséges módosításokat. Az Ehtv. 2018-as módosításával a jogalkotó az AB felhívását csak részben teljesítette. A vallási egyesület létrehozásának nem feltétele előzetes működés, és a kötelező minimális egyesületi működési idő a nyilvántartásba vett egyház esetében öt évre csökkent. A bejegyzett és bevett egyházi státusz esetében azonban a működési követelmény változatlan maradt: legalább 20 éve vallási egyesületként való működés vagy 100 éves szervezett formában történő nemzetközi működés. Taglétszámmal kapcsolatos követelmény alapesetben egyik egyházi kategóriánál sincs (kivéve a vallási egyesület: 10 fő), viszont a jogfosztott egyházak csak úgy kerülhetnének a tényleges működési idejüknek megfelelő magasabb egyházi státuszba, ha a jövőbeli támogatásokról való lemondás mellett meghatározott taglétszámot is igazol.

A 17/2017. (VII. 18.) AB határozatában a bíróság megállapította, hogy *“az Országgyűlés az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdését [az alapvető jogok egyenlőségét, a megkülönböztetés tilalmát - megj.: TASZ] sértő mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet idézett elő azáltal, hogy nem biztosította a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvényben az adózók számára, hogy rendelkező nyilatkozatuk kedvezményezettjeként valamennyi vallási közösség közül választhassanak.”* Az AB kimondta, hogy az egyéni vallásgyakorlás szabadsága nem tehető függővé az adott egyház szervezeti formájától és felszólította az Országgyűlést, hogy jogalkotási kötelezettségének 2017. december 31-ig tegyen eleget. Az Ehtv. módosításával a jogalkotó ennek a felszólításnak formálisan eleget tett: mind a négy jogi személyiséggel rendelkező vallási közösség jogosult arra, hogy az személyi jövedelemadó egyházak számára felajánlható 1%-ának kedvezményezettje legyen. Csakhogy i) az egyházi 1% költségvetési kiegészítésére a vallási egyesületek és a nyilvántartásba vett egyházak nem jogosultak; ii) a 2019-es adóévben az egyházi 1% gyűjtésének lehetősége már nem lehetséges, és a jövőben is csak akkor élhetnek a lehetőséggel, ha az adójogszabályokat is megfelelően módosítja a jogalkotó.

A 36/2017. (XII. 29.) és a 3310/2018 (X. 16.) AB határozatokban az Alkotmánybíróság azt állapította meg, hogy *“mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-*

ellenesség áll fenn annak következtében, hogy az Országgyűlés nem alkotta meg a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 14/C. §-a szerinti eljárásban [a bevett egyház elismerésének parlamenti szakaszában] előírt döntési határidő elmulasztása esetére alkalmazandó eljárás szabályát” és “a kezdeményező vallási szervezet jogállását az eljárás lezárásáig”. Az AB által megállapított jogalkotási határidő 2018. december 31. volt. A módosított törvény ezeknek a követelményeknek annyiban tesz eleget, hogy az eddigi elismerési eljárás helyett a vallási közösségek, a nyilvántartásba vett és az elismert egyházak bejegyzését bírósági hatáskörbe utalja. A bevett egyházi státuszhoz szükséges átfogó megállapodás megkötésére és becikkelyezésére azonban továbbra sem vonatkozik különösebb eljárási, normatív követelmény.

IV. Milyen egyháztörvényre volna szükség a TASZ szerint?

Az egyházak egyenjogúságát a magyar egyházzsabályozás 2012 óta felrúgja, a jövőben pedig még tovább mélyíti a diszkriminációt. A jogegyenlőség azt követelné, hogy egyetlen egyház se legyen kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb jogi státuszban, mint a többi. A semleges állam nem akadályozhatja és nem támogathatja egyetlen vallási közösség hitéletét sem, az együttműködést csak világnézetiileg semleges közcélok igazolhatják, és az együttműködés nem élvezhet privilegizált státuszt az állam által másokkal - nem egyházi szervezetekkel - kötött közcélú megállapodásokhoz képest. A semleges állam nem emelhet egyházat közjogi rangra azzal, hogy parlamenti döntéssel privilegizált helyzetbe hozza és a vele való együttműködést törvénnyel szentesíti. A semleges állam a közcélú, közjó érdekében végzett egyházi tevékenységet csak átlátható, ellenőrizhető módon és a mindenkire egyformán érvényes szabályok alapján támogathatja. Az állam semlegességét és az állam és az egyházak elválasztását egy olyan törvény garantálná, amely szerint a vallási közösségek azonos jogi státuszt élveznek, és az állam bármelyikükkel azonos feltételek mellett köthet közcélú - nem hitéleti célú - megállapodást.

(Az elemzést Hegyi Szabolcs és Kaputa Júlia készítette.)